Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 143 (10.820). Львів, четвер 1 липня 1926 Poczłowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голандії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 15 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

З польських справ.

Великопольща проти відкликання Бнінського. — Резолюції начальної ради ЗЛН.

Варшава, 29. червня 1926.

Вістка, що уряд задумує відкликати познанського воєводу Бнінського, викликала у Великопольщі велике схвилювання. До президента ради міністрів напливають із Великопольщі численні телеграми з протестом проти якоїнебудь спроби відкликати воєводу Бнінського.

В Познані радила головна управа ради ЗЛН. в днях 28. і 29. червня. У висліді дискусії ухвалено таку резолюцію:

Начальна рада ЗЛН. стверджує, що державний переворот загрожував моральним, правним, політичним і економічним основам річипосполитої в хвилі найбільших зусиль для оволодіння економічної та фінансової кризи і усталення основ державного життя й розвитку його творчих сил. Державний переворот перекреслив працю, яка була вже на покінченні і вніс у державне життя моральний розстрій і політичний заколот, наново втрутив державу в стан нерівноваги та необчислимости тимчасових урядів, розворушив елементи, які зміряють до розсадження польської держави суспільною революцією, елементи, які часто стоять на услугах зовнішніх ворогів Польщі. Начальна рада віддає честь поляглим в обороні права, висловлює довіря тим, що витрівали на цивільних і військових становищах і взиває патріотичні елементи, щоби зібрали всі сили для оборони річипосполитої перед комунізмом і анархією.

Крім того раджено над справою зміни конституції і над внесками, приготованими спеціяльно вибраною комісією. Провідною думкою в нарадах була тенденція привернути рівновагу між урядом і „народовою“ репрезентацією, як також привернути довіря краю до правопорядку. Ухвалено низку змін до проєкту закону про зміну конституції, зголошеного ЗЛН. Між ин. поставлено домагатися введення до сенату вірилістів, репрезентантів високих шкіл і костела.

Заява французького уряду.

Париж, 29. червня 1926.

Французька рада міністрів апробувала урядову заяву, в якій м. и. сказано, що уряд сподіється, що не буде збільшувати податків, противно — обнижить стопу загального податку та забезпечить ощадности. Уряд рішений приступити до стабілізації франка, старатисьме співділати на міжнароднім ринку, не нарушуючи суверенности держави. Вестиме й дальше політику мира й рівноваги, поширить політичні й економічні договори й арбітражні конвенції згідно з духом Союза Народів.

Ревізія діяльности СРСР. в Англії.

Консервативні члени англійської палати громад утворили комітет для слідкування діяльности СРСР. в Англії і щоби не допустити до дальшого нарушування торговельного договору.

Землетруси.

Ціріхський сейсмограф занотував 28. червня землетрус в околиці Фрибурга. Крім того занотовано землетрус на віддалі 360 км., мабуть в Італії, а 29. червня у віддалі 8.600 км. — З Ангори повідомляють, що зах. Анатолію навістив страшний землетрус. Було багато знищених будинків, втрати мільйонові. — В місцевости Паджанг (на Суматрі) землетрус знищив майже всі будинки. Було 100 людей тяжко ранених.

Автомобілева катастрофа.

Білгород, 29. червня 1926.

На шляху Цетинія-Ужегуз автобус, який віз 20 подорожніх, упав у пропасть. Десять подорожніх згинуло, десять було ранених. Причиною катастрофи незручність шофера.

З життя наших установ.

Загальні збори Пенс. Інституту.

В суботу 26. червня ц. р. відбулися загальні збори Пенсійного Інституту українських приватних службовиків у Львові. На порядку нарад були: звіт з діяльности старшини і виділу за минулий 1925 рік, звіт ревізійної комісії та зміна деяких точок статуту. Над звітом з діяльности виязалася широка і незвичайно палка, в деяких місцях навіть не смачна дискусія. Головну увагу присвячено в дискусії непорозумінням між Інститутом і т-вом „Дністер“ у справі пенсіоністів „Дністра“. Згідно з обовязуючим у Польщі законом на Пенсійний Інститут перейшов обовязок заосмотрювання пенсіоністів „Дністра“, а рівночасно з тим мали перейти до нього і всі призначені та зложені на ту ціль фонди „Дністра“ (давніще „Дністер“ мав пенсійний фонд урядників у власному заведі). З ріжних причин „Дністер“ по нинішній день тих фондів Інститутові не передав і справа опинилася спершу в варшавському уряді, а потім у львівському воєвідстві.

Тут обі сторони і „Дністер“ і „Пенсійний Інститут“ у часі дискусії не жалували собі „компліментів“ і не вважали за доцільне завивати щонебудь у папір. З того вийшло за багато приємности для обох сторін.

Та причиною незвичайно загостреної дискусії стала ця справа не тому, що це справа виключно „Дністра“, а тому, бо вона ілюструвала взагалі взаємовідносини та напружену атмосферу між хлібодавцями та їх службовиками. В ході дискусії виявилося, що не всі хлібодавці сповняють радо обовязок обезпечування своїх службовиків у Пенсійному Інституті, що вони своїх зобовязань точно не виконують, що від того обовязку всіми силами викручуються і т. д. і т. д. Відноситься це і до хлібодавців — установ і до хлібодавців — приватних людей, як підприємців, купців, адвокатів і т. д.

В дискусії все те ілюстрували яскравими і незвичайно прикрими нераз прикладами. Урядник Інституту вичитував з актів найхарактеристичніші факти таких занедбувань з боку хлібодавців. Один такий факт уважаємо нашим обовязком піднести і в пресі тим більше, що був він проголошений (відчитаний з акту) всім присутним на зборах і викликав серед них велике обурення. Визначний член теперішньої соціялістично-радикальної партії, адвокат з Богородчан д-р Осип Когут зареагував на претенсії Інституту до нього, як до хлібодавця в той спосіб, що вніс до воєвідства **по польськи** відповідне письмо, в якому ні більше ні менше, а просив тільки, щоби воєвідство взяло його в оборону перед напастями української інституції. Таке поведення визначного партійного діяча для звичайних смертельників що найменше не зрозуміле. Зачуваємо, що радикальна партія занялася цею справою та сподіємося, що вона з таким своїм членом відповідно поступить.

По дискусії приняли збори звіт з діяльности старшини й управи значною більшістю голосів до відома. Принято також звіт ревізійної комісії та запроєктовані зміни статуту. Збори тягнулися від год. 4. по полудні до 12. в ночі.

При тій нагоді ще раз дозволяємо собі замітити, що наші установи та підприємці, а тим більше службовики повинні до таких справ як обеспечення на старі літа та на випадок смерти ставитися серіозніше і виконувати свої обовязки, а також використовувати належні їм права в Інституті. Сьогорічні збори були доказом того, що ні наші хлібодавці ні службовці не піднялися на висоту належного розуміння: одні — своїх обовязків, инші — своїх прав.

З судової салі.

За приналежність до Української Військової Організації.

Львів, 30. червня 1926.

Вчора, не зважаючи на свято латинського обряду, розправа велася дальше. В склад лави присяжних на місце судді, що в неділю нечайно занедужав, увійшов вильосований заступник, який був звільнений від дальшої участи в розправі після покінчення доказового поступування. А що прокуратор, як і оборонець д-р Ганкевич свої промови вже виголосили, мусіли їх вчора повторити, щоб запізнати з їх змістом нового члена лави присяжних. Ці промови обмежилися до переповідження змісту виголошених промов, а повторено їх тільки з чисто формального огляду.

Після того забрав голос обор. д-р Михайло Волошин, що в більше як 2-годинній промові відпирав закиди акту обвинувачення.

Промову д-ра Волошина подамо докладніше завтра, сьогодня зазначимо тільки, що вона викликала на лавах суддів присяжних помітне вражіння. Між иншим д-р Волошин звернув увагу на спомини пос. Дашинського, в яких вожд ППС. наводить, що перед 30 роками разом зі своїм братом ставав перед судом присяжних у Станиславові, обвинувачений за злочин головної зради. Лава присяжних — як зрештою часто й тепер буває — складалася в більшости з Українців, які одноголосно увільнили підсудних, а після звільняючого присуду кожний з суддів присяжних підходив до них і сердечно обіймав. Пос. Дашинський пише далі, що ця постава суддів присяжних Українців була притокою до навязання сердечної звязи між польською й українською молодію, а урочисте збратання мало місце на полях під Станиславовом, де спільно відспівано цілу низку чудових українських пісень. Історія, як бачимо, повторюється.

Адв. Волошин, навівши цей факт з відомої книжки Дашинського, висказав надію, що судді присяжні в теперішньому процесі своїм вердиктом повинні причинитися й від себе до злагіднення тертя між обома народами, тому повинні обвинувачених молодих українських патріотів-ідеалістів увільнити.

Сьогодня промовлятимуть оборонці д-р Шухевич і д-р Глушкевич, після чого предсідник збере у резюме вислід дотеперішньої розправи, щоби ще раз докладно зорієнтувати суддів присяжних в цілій справі. На скільки промова д-ра Глушкевича скінчиться сьогодня пополудни, не є виключене, що присуд западе ще сьогодня в ночі.

Біржа.

Гроші.

Тенденція легко знижкова. Оборот слабий. Курс доляра вдержаний. Амер. доляр 9·78—9·80, канадійський доляр 9·70—9·72.

В ері „морального оздоровлення“.

(Від нашого кореспондента.)

Кремянець на Волині, 28. червня 1926.

Кажуть, що українській делегації, що складалася з послів С. Козицького та В. Дмитріюка і сенат. М. Черкавського, міністр внутрішних справ Млодзяновський мав сказати між иншим таке: Всі домагання, які український нарід ставить польському урядові, уряд цей поділяє на дві категорії: максимальні і — так би сказати — негайні, пекучі. До першої категорії належить домагання широкої територіяльної автономії; до категорії другої — домагання рідної української школи, справжньої громадянської рівности і т. и. І коли домагання автономії не дасться задовольнити негайно, бо справа автономії належить до таких квестій, що вимагають попереднього виступіювання, належної розважности і певної психольогічної підготовки серед польського громадянства, то зовсім що инше домагання другої категорії, наприклад — домагання української школи є таке елементарне, що не становить жадної квестії. Рідна школа українська — казав міністр — Українцям належиться, і її вони будуть мати. Утраквізм — це нонсенс, а кожна польонізаційна якція уряду є шкідлива для самої польської держави, бо викликає серед мас незадоволення, створює грунт, спрятливий для антидержавної агітації...

Як українська делегація приняла розумування міністра внутр. справ що-до справи першої категорії — це инша справа, але запевнення — і то в формі категоричній — що Українці матимуть свою школу, що кривда, зроблена Українцям Стан. Грабським, буде швидко направлена, що їм більше не буде чинитися ніяких перешкод у справі рідного шкільництва і взагалі в ділянці національно-культурного розвитку — делегація приняла із задоволенням і навіть у деякій мірі з вірою й надією. Адже це говорив член уряду, що взяв на себе місію „морального оздоровлення“ Польщі і направлення в ній забагнених внутрішніх відносин, в тому числі й національних.

Але так говориться і такі запевнення дається там, у Варшаві, в міністерських кабінетах. Цілком що инше говориться і робиться тут, на місцях, де не послам і сенаторам, а звичайним Українцям приходиться добиватися полагодження найзвичайніших справ, що їх п. міністр назвав „пекучими“. Для прикладу беремо одну справу саме з тої категорії справ, які міністр назвав пекучими, негайними, такими, що безумовно будуть полагоджені позитивно, — справу школи.

Є у нас, в Кремянці, українська гімназія, одна із трьох істнуючих на Волині гімназій з українською викладовою мовою. Відкрито ту гімназію в Кремянці за часів гетьмана як гімназію державну. Само собою розуміється, що з приходом польської влади вона стала приватною і без права прилюдности. Яких тільки штук не робилося, аби гімназія цілком перестала істнувати: то вчителі гімназії не мають польського „обивательства“, то будинок невідповідний, то польоністика зле по-

всіх священиках в сільських горах, бо ніхто не є певний свого життя. Такі відносини панують в Польщі, де жандармерії без числа!

З судової салі.

За приналежність до Української Військової Організації.

Промова д-ра Льва Ганкевича.

(В скороченні, докінчення.)

П. прокуратор згадав, що польський „боєвець" і в поліції не зрадив ніколи свого товариша. Я осмілююся заперечити цьому. (На доказ того промовець наводить з великого краківського процесу з 1880 р., в якому брали участь великани і герої польської революції, один більший уступ).

Як бачите: nihil novi sub sole. Все повторюється. Це уступи зперед 50 років. Нехай не страшать панове поліції, нехай не пропонують лагодячих обставин, бо це належить до суду, а не до поліції. А тоді будете вдоволені, ви присяжні судді, ми оборонці, а найбільше суд і ніхто не сумніватиметься у вірподостойність зізнань.

Тепер приступаю до другої справи. Справа неприємна, так її назвав учора і п. прокуратор. Так назвати її мушу і я. П. прокуратор поділив свідків на польських і українських. Вирішення цеї справи є таке важне, що я не відважуся сам відповісти на цю проблему п. прокуратора, але запозичуся вдруге у тов. Смяровського, який каже про політичний процес українських соймових послів: Чучмая, Косицького і Васильчука: „Powiedzmy sobie jasno i bez obsłonek, że sąd dał przewagę świadkom Polakom, nie uwierzył Ukraińcom, ponieważ są to Ukraińcy. Ależ takie stanowisko niema oczywiście nic wspólnego ze sprawiedliwością. Pamiętamy wszyscy te czasy niezatarte jeszcze, kiedy tutaj na naszej ziemi takie sprawdziany były w całej pełni, kiedy to sądy rosyjskie stosowały całą drabinę narodowościową dowodów sądowych, kiedy to w obliczu sądu Polak i katolik odnosił zwycięstwo nad Żydem, a Rosjanin nad Polakiem. Drabina szła jeszcze wyżej: nad Rosjaninem przeważał jeszcze Rosjanin podniesiony do potęgi, a więc przedstawiciel władzy, co dało powód, że jeden z największych obrońców polskich Adolf Peplowski obdarzył wymiar sprawiedliwości: wyroki wydaje starszy ziemski strażnik".

Маємо відповідь. Бачите, присяжні судді, не можна ділити свідків на польських і українських! Але п. прокуратор пішов ще дальше. Він поділив свідків не тільки по національности, але й по обличам. Ви пригадуєте собі, як він сказав до Вас: Ви мали тут на салі двох свідків, геройського поліцая Красняка і д-ра Матвія Стахова. Ви мусите признати так, як я, звідки „била правда". Це цілковите novum, ніде досі не практиковане. І я Вас прошу, присяжні судді, не діліть свідків на Поляків і Українців, не діліть свідків на Апольонів і не-Апольонів, а керуйтеся тільки змістом зложених зізнань.

При тій нагоді мушу ще сказати кілька слів про свідка Головацького. П. прокуратор сказав учора, що Головацький зізнав неправду і посвятив свою совість для тих, що посвятили свою свободу і що Головацький зізнав так тому, щоб улекшити своїй совісти. Це гіпотеза п. прокуратора. Нехай і мені вільно буде поставити і мою гіпотезу. Головацького арештовано в Дрогобичі, негайно перевезено до Львова і тут таки в ночі списано з ним протокол. Коли ж отже могли у нього появитися ті викиди совісти? І тому я тверджу, що ті викиди совісти появилися у нього по поліційному зізнанню і тепер, коли прийшлося зізнавати під присягою, то йому, студентові теольогії, совість не позволила потвердити тих нісенітниць, які він зложив у поліційному слідстві.

Маєте дві гіпотези. Положіть їх на дуже чутку аптекарську вагу і важте. Я думаю, що послухайте краще шан. п. прокуратора і підіть за його прегарним висказом. „Беріть кожного індивідуально, дивіться в душу і на основі того судіть". Прегарний висказ. Нічого до цього додати не можу.

Приступаю до доказового матеріялу.

Проф. д-р Адам Етінгер у свойому творі „Злочинець у світлі антропольоґії і соціольоґії" каже: „Jeżeli jednostka łamie normy społeczeństwa, w którem żyje i łamie jego normy, to albo wadliwą jest jej własna organizacja psychiczna, albo wadliwy jest ustrój danego społeczeństwa".

Досі я говорив про загальні річи і говорив про устрій суспільности. Тепер хочу поговорити про організацію.

Я бороню Миколу Бігуна, Івана Паславського і Миколу Ясінського. Всі вони обжаловані за злочин з § 58 — державна зрада, § 190 — грабунок і § 171 — крадіж.

Микола Бігун. Ви бачите його. Цей малий хлопець, третій з ряду в першій лавці. Акт обвинувачення і п. прокуратор зробили з нього центральну постать. А вчора назвав п. прокуратор це місце акту обвинувачення, де говориться про Бігуна, кульмінаційною точкою. І вчора присвятив йому незвичайно багато місця й часу. Пан прокуратор почав від свого головного, але й одинокого атута, постерункового Красняка. (Тут оборонець широко відповідає на всі закиди прокуратора щодо особи Бігуна і доказує, що всі вони не мають стійности, а як недавно присяжні судді тут на салі не дали віри заприсяженим зізнанням п. Пастернаківної в справі Штайґера, так і тепер присяжні судді не можуть на основі зізнань одного тільки свідка засудити Миколу Бігуна.

Щодо Івана Паславського і Миколи Ясінського, то сам п. прокуратор присвятив їм дуже мало місця, а дуже багато поваги й поважання. І я не можу нічого сильнішого і кращого сказати, як сказав Паславський у своїй обороні: „Судіть мене, п. присяжні судді, та не судіть як бандита. Я український жовнір, що виконав свій обовязок для добра українського народу й Української Держави". Тут оборонець збиває всі закиди в справі Миколи Ясінського щодо його участи в нападі на почту в Калуші і в нападі на почту у Львові.

Щодо Долини, то Ясінський, який ні словом не признався ні на поліції ні у слідчого судді, тут на розправі признав, бо, як заявив, такий дістав приказ.

Далі оборонець перейшов до обговорення питань і правної кваліфікації вчинків і просив присяжних суддів, щоб, як удадуться до салі нарад, вернули ще раз і зажадали від трибуналу поставлення тих додаткових і евентуальних питань, яких жадала оборона, а яким трибунал спротивився. Промовець просив поставити замісць головного питання про державну зраду з § 58. к. з. евентуальне питання з § 285 к. з. про участь в тайних недозволених організаціях, замісць головного питання про злочин грабунку з § 190, питання з § 98 а. вимушення і на поставлення питання для всіх головних питань евентуального питання з § 2 г. к. з. (примус).

Заки закінчу свою промову, мушу відповісти ще на деякі заміти п. прокуратора, який вчора був ласкав посвятити мені так багато часу й місця.

Пан прокуратор закинув мені, що недавно слухано мене тут як голову найбільшої і найсильнішої партії в Галичині, а саме УСДП, і що я зізнав, що в УСДП боєвої організації не було. І це правда. УСДП як клясова партія пролетаріяту мала свою певну і сталу програму, яка не узнавала боєвих організацій, в противенстві до ППС, яка в своїх рядах мала дуже сильну боєву організацію. Слуханий, як свідок, я зізнав тільки правду і більше нічого. Ми соціял-демократи не вели боєвої агітації, але її розуміли, шанували і каменем за це не кидали.

Пан прокуратор сказав учора, що український університет був явно толерований і йому не роблено ніяких перешкод. На жаль, мушу ствердити, що це не відповідає дійсности і правді. А найкращим доказом цього є ті акти українського університету, зарештовані і сконфісковані ще в 1924 р., які до сьогодня лежать тут в окружному карному суді у Львові.

Я кінчу. Хто є ті обвинувачені? Вони українські патріоти. Вони з роду тих, що про них написав тепер маршалок Польщі Иосиф Пілсудський у Сулеювку. Він написав некрольоґ Маньковському, одному з тріюмвірату. Ще такі недавні часи, коли у Варшаві трьох людей показувало зуби російському царатові і своїй суспільности. Едмунд — Войцеховський, Віктор — Пілсудський, Зиґмунт — Маньковський. Один з них, Маньковський, помер. Вийшла памятна книжка, а в ній Иосиф Пілсудський написав про нього:

„Był człowiekiem wysoko wykształconym, lecz pomimo, że doktryny które wyznawał, silić mogły go do utrowania zjawisk z mglistego, rzekomo najszerszego, ogólnoświatowego stanowiska, głęboka miłość dla rodzinnej, swojskiej kultury czyniła go zawsze gorącym patryotą, będącym w ustawicznej walce ze stałym w socjalizmie prądem, który unika patryotyzmu jak grzechu".

Ті хлопці — це українські патріоти, а їх судді — польські патріоти. І тут, здається, ця кульмінаційна точка. Тут чекаємо на відповідь на проблему п. прокуратора. Чи si duo faciunt idem, non est idem, чи таки „idem".

Чиж би направду можна подумати, що моглаб бути відповідь, що коли робить польський патріот, то це не „ідем", а коли український, то це „нон ідем?!"

Я покликався на цілий ряд свідків, що уважав їх за компетентних на вирішення цеї проблеми, але трибунал мені відкинув. А тоді в крайньому положенні я покликав самого маршалка Иосифа Пілсудського, бо вважав, що тільки він один має право на це відповісти. Трибунал і тому відмовив. Тоді я змушений утретє покликати тов. Смяровського, а він каже:

„Czy możemy dojść do tego wniosku, że tylko jedna z nich przyjęta jest urazą i niechęcią, a druga pełna dobrej woli, uczuć przyjętych i dążenia do harmonijnego współżycia w spokoju i zgodzie?

„Bądźmy szczerzy. Stosunek rządu do mniejszości narodowej cechuje brak określonej polityki i dzięki temu rozwiązywanie zagadnień biorą na siebie władze lokalne, wojewodowie lub starostowie, działający nie według nakazów z centrum, a ulegające przedewszystkiem wpływom demagogji nacjonalistycznej lub klerykalnej. Jeżeli tu i ówdzie znajdzie się administrator dość rozumny na to, aby na swoim terenie prowadzić politykę sprawiedliwą i łagodną, unikający zadrażnień i szykan, nie uprawiający polonizacji i katolizacji, to może się on pochlubić harmonją stosunków narodowościowych i atmosferą spokoju w obrębie swego działania. Ale to niestety są wyjątki.

„Przeważnie panuje demagogja żywiołów szowinistycznych i kleru. A więc uniemożliwienie szkolnictwa w języku miejscowym i co najgorsze: drażni i jątrzy — odbieranie cerkwi. Odbieranie cerkwi nie tylko tam, gdzie dało by się ono wytłumaczyć potrzebą ludności katolickiej, ale i tam, gdzie żadna materjalną i moralną potrzebą nie może się wykazać, a jest tylko twierdzeniem panowania, i aktem religijnego prozelityzmu. Takich faktów było mnóstwo, a to wywołuje wzburzenie i nienawiść wzajemną u ludności, niechęć wśród Ukraińców do państwa czyli wzajemnego gwałtu, a więc, co za tem idzie, prześladowanie i zamykanie we więzieniach".

„Oni sami stoją na stanowisku odrębności narodowej, ich zasadniczym postulatem programowym jest uzyskanie niepodległego państwa ukraińskiego, a za tem są wrogo do państwa polskiego nastrojeni.

„Panowie sędziowie! Jeżeli naród ukraiński czy jego część żywi ideał politycznego wyzwolenia, to żadne represje i żadne wyroki skazujące nie są w stanie temu zaradzić. Wiemy dobrze z własnego doświadczenia my, którzy w ciągu półtora niemal wieku byliśmy w trzech zaborach prześladowani, że nie było takiej siły, że nie było takich środków, takiej polityki, czy to gwałtu czy intrygi, któraby zdolna była wyrwać ideał niepodległości, zamkniętej w naszych sercach i przekazywanej nienaruszalnie z pokoleń w pokolenia. Jeżeli tak było z nami jeżeli sami przeszliśmy tę mękę, to nie możemy za zbrodnię uważać, że inni także sam ideał w sercach swych noszą. Nie możemy tembardziej, że nasz zasadniczy stosunek, stosunek Polski, która w tradycjach swoich ma głęboko wkorzenioną zasadę wolności ludów, która za tę wolność ludów przelewała krew swych synów na wszystkich polach walk świata, — musi być inny, aniżeli dawnych naszych rosyjskich, pruskich, czy nawet austrjackich zaborców. Dlatego też my prześladować uczuć i ideałów narodowych, tępić ich siłą i gwałtem, wykorzeniać więzieniem, nie możemy i nie będziemy.

„I dlatego niech naród ukraiński żywi ideały niepodległości w sercach swych — to jego prawo święte i nienaruszalne.

„Najsilniejszą więź, która może połączyć dwa narody, stanowi poczucie u słabszego, że jest przez silniejszego traktowany z objektywizmem i sprawiedliwością. Akt sprawiedliwości to najsilniejsze ogniwo tego łańcucha, który wiąże i skuwa. Krzywda wykopuje przepaść, łaska rozgorycza i oddala, sprawiedliwość rozbraja i jedna".

Про кривди і гніт національних меншостей говорили досі тільки ми. Від 12. травня 1926 р. вже маємо декларації прилюдні, декларації у варш. соймі, які стверджують кривди національних меншостей. Врешті кривди ті, так сказатиб, залеґалізовані. Та зла і недобра адміністрація, що тримала Українця за карк і казала йому любитися, повалена. Повалив її не український, але сам польський нарід. Встає нова Польща. І по цілій країні щораз голосніше розлягається гасло: „Отворіть тюрма, випустіть політичних вязнів". І чиж би в тій хвилині будування нової Польщі замісць отворити тюрму, Ви, присяжні судді, вердиктом своїм хотіли би замкнути на довгі роки 12 молодих українських патріотів? Ваш вердикт у тій превеликій і преважній хвилині — це дуже важка цеголка фундаменту під нову Польщу. Я думав, що і з польської державної рації Ви, польські судді, маєте отворити, а не замикати тюрми. Ви маєте бути коректорами того, що зле, Ви маєте бути будівничими на тепер і на будуче тривалих і міцних фундаментів під Вашу нову, вільну державу.

Ius est ars boni et aequi — я вірю, що Ви зробите добре, справедливо і чесно.

З листів до Редакції.

Шановний Пане Редакторе!

З приводу поміщеного в 131 ч. Вашого часопису звіту з унійного зїзду у Відні п. з. „Чи не безнадійна справа?" уважаю конечним подати отсим кілька слів пояснення:

„Не маю на думці переконувати Вашого кореспондента про те, яке значіння має ця актуальна тепер у всіх краях і державах (не лишень католицьких) проблема релігійного і церковного зєдинення всіх віруючих, як проблема власне не тільки релігійна, а головно наукова, культурна, соціольоґічна. Від рішення цеї справи багато залежатиме усунення того сумного явища, про котре згадує Ваш кореспондент, що „цілі державні організми вються в судорогах" і „над цілими суспільностями повисло марево фізичної загибелі".

Переходячи до самого звіту, мушу ствердити, що на всіх учасниках того зїзду, котрі цей звіт читали, мусів він зробити прикре враження з отсих причин: Ваш кореспондент не завдав собі труду не то вислухати хочби одного реферату, але не уважав потрібним прочитати навіть часописних рецензій про зїзд і його мету. І з того власне вийшло те легковаження, з яким він цю справу трактує. До певної міри може це бути зрозумілим, коли ходить про трудні до зрозуміння для ляіка реферати ученого орієнталіста Бавмштарка або Либека, та прикро вражає, коли навіть про такі легкі до зрозуміння теми, як д-ра Турина: „Положення унії під сучасну пору", пишеться неправду. Як один з учасників зїзду, покликуючись на инших свідків з нашої віденської громади, стверджую, що в обширному звіті про реферат д-ра Турина, від початку до кінцевого уступу про обновлення релігійного життя грецької церкви, нема майже ні одного зароту, котрий відповідав би не тільки словам, але й самому змістові того реферату. А вже зовсім незрозуміле для мене, в якій цілі цей кореспондент видумав, немов би д-р Турин для доповнення реферату прочитав мої замітки про „ломання деяких основних свято гарантованих прав гр.-кат. церкви, як прим. справи целібату".

Невжеж того реферату, в котрім подано погляди о. д-ра Костельника (печатане недавно в „Ділі"), з замітками Венедиктинця о. Стулина — де і словом не згадувалося про справу целібату, не хотів зрозуміти шан. кореспондент? Мимоволі питаєш себе: Пощо писати такі звіти та ще й видумувати „саботаж" зїзду папськими нунціями, негодування певних католицьких кол і т. п.?

Дивно, як навіть того, що для нашого народу може в деякій мірі принести користь через розважання в світовій пресі його сучасного положення, не доцінюється, легковажиться, а то й іґнорується. Такими методами ми далеко не заїдемо.

Д-р Мирон Горникевич,
парох церкви св. Варвари у Відні.

Бібліоґрафія.

КНИЖКИ:

„Коломийка". Збірник присвячений І. зїзду руських національних хорів Підкарп. Руси 13. VI. 1926. Ужгород 1926, стор. 36, вел. 8°. Видання Руського Нац. Хору в Ужгороді.

ЖУРНАЛИ:

Студентський Вістник „Поступ", Рік VI. ч. 6. Зміст: В. Лімниченко: Віра і праця. — А. Формуляс. — С. М.: Як держави бороняться перед моральним злом. — Яр. Ландюкова: Бенвенуто Челліні. — Люї Кольома: Пст! (кінець). — О. Клад: Лектура. — Зі студ. життя. — Зі світа. — З католицької акції.

„Наша Бесіда", Рік III, ч. 12. Зміст: Незрозуміле мовчання. — Е. Маланюк: З книги: Еміґрація. — Ю. Дараган: Київ. — М. Диканько: Юка. — В. Некрашевич: Туга вигнання. — В. Островський: Хрест о. Василя (повість). — П. Мегик: Молодий різьбар Українець. — А. Котович: Старосільський скарб. — А. Корський: З подорожі до Півд. Америки. — Відгуки. — Ю. Дараган: Чорні ворони крякали. — Література, наука, мистецтво. Літопис „Н. Б." — Загадки. — Сміх і жарти. — Від Редакції.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

В Еспанії революційна атмосфера. Становище уряду захитане. Військо вислане проти бунтарів до Валенсії відмовило послуху. Великий письменник Унамуно бере участь в агітації проти диктатури. Виїзд короля до Парижа вважають поганою ознакою для ситуації.

Франція пічне знову переговори з Америкою в справі своїх довгів і стабілізаційної позички.

На увагу інвалідам!

Інваліди був. австрійської армії, що зголошуються до нас, дуже часто домагаються, щоб їм виставатися державну інвалідську ренту, хоч вони не були зареєстровані в П. К. У. або були зареєстровані після приписаного речинця і внаслідок того часово виплачувану ренту їм здержано. Таким інвалідам не виплачують ренти на основі істнуючих приписів, а змінити їх міг би тільки сойм. Всетаки всі українські інваліди, як австрійської армії так і У. Г. А., повинні в нас зареєстуватися, щоб ми знали, скільки воєнних інвалідів є без ніякої опіки держави. Це річ конечна, бо треба дбати про те, щоб заспокоїти духові організованим способом. Зібраний статистичний матеріял зможе також використати наша українська парляментарна репрезентація, яка по нових виборах збільшиться силами українських послів з Галичини. Окремих відповідей на письма в цій справі не висилаємо.

Канцелярія Українського Краєвого Товариства Опіки над Інвалідами
у Львові, вул. Руська ч. 3, II.

НОВИНКИ.

— Конфіската. У вчорашньому числі „Діла" сконфісковано закінчення статті п. Івана Герасимовича „Значіння національної школи", в якій подано висновки для нашого громадянства. Це 59-а чергова конфіската нашого органу в цьому році.

— Зазив на часі! Дійшло до відома Народньої Орґанізації Українців м. Львова, що деякі Українці-інтеліґенти у Львові посилають свої діти до польських державних і приватних шкіл, не зважаючи на те, що істнують аналоґічні державні і взірцево ведені приватні українські школи. Ходить головно про народні й виділові школи. Народня Орґанізація Українців м. Львова взиває отсих цих громадян, щоб безумовно вписали свої діти до українських шкіл.

Народня Орґанізація Українців м. Львова.

— Погані свідоцтва. Кожного року шкільні вакації починаються у нас десятками траґедій. Нині, вчора, позавчора — часописи принесли звістки про дітей, які з остраху перед родичами, не вернулись до хати з поганими свідоцтвами і втекли „у світ за очі". Є й випадки самовбивств, або бодай спроб позбавити себе життя. Між ними є й зовсім малі. Західний Европеєць. Француз чи Анґлієць, почувши про такі факти витріщив би очі з дива. Так само як витріщать очі деякі наші родичі, а навіть педаґоґи, коли почують, що в справжній Европі школа є не будівлею, яка своєю атмосферою нагадує вязницю, а інституцією, до якої школярі квапляться, мов до театру або музею, де приємно їм сидіти та слухати нових, цікавих річей. У таких школах учні не знають, що таке заляканий настрій перед учителем, учитель не є символом страховища, яке навідує дітей у сонних маревах, а шкільні предмети не є нудними, інколи осоружними книгами, а такими самими цікавими книжками, як ті, які в нас молодь вчитує потайки, без відома та дозволу вчителів і родичів. Це неімовірне для тих, що знають школу одержану в спадщині по Австрії з домішкою нинішнього ще десятькратно більшого бюрократизму, і вічно нових реформ, циркулярів, розпорядків... так само неімовірне як те, що діти пропадають, а навіть гинуть за погане свідоцтво!

— Світовий парлямент акторів. У Берліні закінчився міжнародній конґрес акторів. Є це перший конґрес у Німеччині, на який зїхалися представники ріжних народів, без огляду на політичну ворожнечу. У програму конґресу входили справи професійної оборони інтересів, зміцнення взаємин між драматичним мистецтвом ріжних народів, засоби боротьби з кіном і радіо, які відтягли у великій мірі публику від театру. Офіціяльними мовами конгресу були: французька, анґлійська та німецька. Ті з чужинців (навіть Американців і Анґлійців!), що вміли по німецьки, воліли промовляти по німецьки. Інцидент з радянським російським делегатом, який домагався признання офіціяльних прав для російської мови полагодили так, що його промову переклали. Славінський, російський делеґат, заявив у кінцевій дебаті, що не може зголосити своєї участи до Міжнароднього союзу акторів, тому, що цей союз не хотів прийняти його вставки до статуту, яка забороняла бути членом союзу „працедавцям" себто директорам театру. Конґрес рішив скликувати що два роки міжнародню конференцію. Офіціяльним місцем зїздів вибрали Відень. На кожнім конґресі кожна орґанізація матиме один голос. Проводить вибраний спільний комітет з шести членів. До такого першого комітету ввійдуть: Німеччина, Австрія, Франція, Америка, один представник славянських країв і один Скандинавії. Першим головою міжнароднього союзу вибрали Німця Ґустава Рікельта, а його заступником Андре Алляра, Француза. Ґеніяльний французький актор і режісер Жеміє розвинув ідею орґанізації світової сцени: виміни пєс і акторів, вистав на чужих мовах. Він сподівається найти в Парижі два театри, на яких можна буде в слідуючім році грати по німецьки та російськи.

— У ролі „вивядовця". Особою, яка наводить найбільший жах на сучасного громадянина, є т. зв. „вивядовца", таємний аґент, який виглядає зверху як усі инші смертники, а має ту дивну силу, що може підійти до кожного на вулиці і не показуючи ніяких леґітимацій, кивнути лише пальцем та приказати громадянинові йти за ним на поліцію. Так було і в царській Росії. Спокійний громадянин віколи не міг знати, коли його поведуть в „участок", бо вистачив звичайний донос його сусіда і він мандрував шляхами поліційного слідства. Про це знають нині ріжні пройдисвіти і часто використовують ролю „таємного аґента". Вчора повторився ще один випадок такої комедії. На Личаківській вул. підійшов до служанки муляр Бельбарт, представився їй як поліційний аґент і приказав їй йти до комісаріяту. Дівчина в плач; тоді Бельбарт з великим жестом дарував їй кару, під умовиною, що вона... піде з ним на прохід. Залякана дівчина послухала й мусіла заплатити за це гірко. Бельбарта арештували.

— З сільських трагедій. У селі Липиці (біля Старої Соли) парубок Степан Мох убив свого вітчима Ілька Галушака на весіллі. Його засудили лише на 3 місяці вязниці, тому, що він доказував необхідність оборони свого життя перед несподіваним нападом у темноті.

— Що завдячуємо злодіям. До міністерства закордонних справ у Варшаві кілька днів тому вломились злодії. При слідстві у звязку з цим вломом, — по звісткам „Пораннього Експресса" — виявилось, що дипльоматичні пересилки мали в собі справді дуже таємні речі: як нпр. жіночу гардеробу, люксусові предмети, то-що. Таким робом завдяки злодіям ми дізнались про деякі дипльоматичні тайни.

— Кінцевий іспит, що у фахових школах заступає іспит зрілости, відбувся в Торговельній Школі Т-ва „Просвіта" у Львові, ул. Корняктів ч. 1 в днях 23. і 24 червня 1926 на основі розпорядку Мін. В. і Пр. з дня 26. квітня 1926 р. Іспит відбувся з доручення шкільної кураторії під проводом дир. Д. Кореця. До іспиту допущено усіх учнів III. кл. Іспит здали: Байцар Володимир, Білинський Омелян, Голова Ярослав, Живачек Софія. Коґут Всеволод, Кохан Микола (з відзнач.), Кульчицька Софія, Мрахн Володимир (з відзнач.), Пілатовський Іван, Радкевич Богдан, Свічка Казимир (з відзнач.), Тузь Петро, Филипів Михайло, Ястремський Володимир. Двом кандидатам дозволено поправити іспит по феріях. Кооперативи, що шукають фахово освічених співробітників, зволять зголоситися до Управи школи ул. Корняктів ч. 1.

— З кіна. У кіні „Лев" іде нова фільма при супроводі співу артистів варшавської опери п. з. „Вечір циганських романсів". У головних ролях **Вера Холодная** та В. Полонський.

— Український театр ляльок Галактіона Чіпки і Леле уладжує у Львові з нагоди Загальних Зборів Т-ва „Взаїмна Поміч Учителів" в суботу, дня 3. липня с. р. в год. 8-ій вечером в салі Музичного Т-ва ім. Лисенка одинокy виставу славнозвісної ґротески п. з. „Вертеп наших днів" (І. серія). Дня 4-го липня с. р. зачинає цей театр вакаційну прогульку з виставами обох частей „Вертеп наших днів" та „Маскарада" відвідає такі міста: Бібрку, Ходорів, Бурштин, Калуш, Богородчани, Солотвину, Надвірну, Снятин, Городенку, Заліщики, Борщів, Чортків, Бучач, Копичинці, Теребовлю і инші. — Мистецький провід узяв Галактіон Чіпка.

— Конкурс на приняття кандидатів до гр.-кат. духовної семинарії у Львові на шк. р. 1926/27. Кандидати духовного стану, Львівської Архієпархії, що бажають бути принятими на І. рік до Духовної Семинарії у Львові, мають предложити свої подання Високопреосвященому Митрополичому ординаріятові найдальше до 1. серпня 1926. До подання належить долучити: 1) свідоцтво хресту, 2) свідоцтво іспиту зрілости і инші ґімназійні свідоцтва, 3) свідоцтво моральности виставлене дотичним Всч. Урядом парохіяльним, або деканальним, 4) свідоцтво польського горожанства видане дотичним староством або маґістратом міста Львова, 5) заяву родичів чи опікунів, що будуть складати оплату по вісім долярів місячно за удержання і по чотири доляри такси за кождий семестер. Богослови, що кінчать І-ий II. і III. рік, мають також внести подання про приняття на слідуючий рік до 1. липня 1926. Умовини їх приняття такі: 1) зложення всіх іспитів з успіхом найменше достаточним; 2) бездоганне поведення в семинарії; 3) вирівнання рахунків за рік 1925/26; 4) оплата по вісім долярів місячно за удержання і по чотири доляри такси за кождий семестер. Про речинець, коли кандидати мають явитись у Львові то-що, кандидати будуть повідомлені у свій час. (—)

Дописи.

Лемківщина. (*Відносини безпечества на західних „окраїнах"*). Як відомо, західна Галичина є тереном, де гуляють бандити. Два роки тому був напад на лат. пароха в Цеклині (Ясло) і українського пароха о. Каламуницького в Святковій (Ясло). Попереднього року гостював „Панів" і його спільник, цього року в останнім часі вбили бандити лат. пароха коло Кракова й о. О. Менцінського в Маластові (Горлиці). Убийників о. Менцінського, які між иншим забрали всі гроші, що їх о. М. взяв був як декан для парохів, здається вже зловлено. Мають то бути робітники, латинники, що працювали при будові нового парох. дому. О. Менцінський, свідомий Українець, 62-літний, всіми люблений і всіми, що його знали, неіджалуваний, згинув незвичайно трагічно. Убийники, влізши вікном, вбили о. М. в ліжку двома ударами в голову острою сокирою. Кров і мозок зросили всі стіни хаткою. Кров і мозок зросили всі стіни хати (о. М. мешкав у сільській хаті). В хатчині, в другій кімнатці, спала сестра о. М., ще старша віком і служниця. Коли сестра збудилася і встала, влетів до неї один з бандитів, встромив їй ніж в зуби і казав мовчати. Сестра мовчала і чула, як другий бандит її брата вбиває. По вбивстві бандити обрабували о. М., а при відході сестру о. М. звязали і заклеблювали уста. О. М. передбачував свою смерть. Тої ночи не хотів йти спати, був неспокійний, сидів до 1-ої год. вночі. Сестра питалася о. М. кілька разів, чому не йде спати, а о. М. відповідав, що чомусь не хоче. По вбивстві о. М. пішов страх по

<hr>

...краще в цій „европейській" царині. Не лише держаться вузьких рямок своєрідних тем, але навіть не важились на обнову поетичної форми. Чупринка зробив бодай те, що міг схопити оком і вухом з російської поезії. Та легкість вірша, яку колись Франко витав у „Розсипаних перлах" Пачовського як новий тон у нашій поезії, стала в Чупринки зброєю, якою він пробивався крізь усі теми і всіх критиків, аж до істориків літератури включно, і від якої згинув як поет. На ньому повторилось не вперше загальновідоме явище, що легкість віршування стає для деякого типу талантів драбиною швидкої слави і найближчої дороги на горіще. Ще кілька щаблів вище і маємо — дах стодоли, себто футуризм. Тоді поет зрікається претенсій думати над тим, що відчуває і що хоче сказати, нехтує порядком слів і їх взаєминами, а зате хоче конче сидіти на даху та кричати, щоби всі його могли чути.

Ах! правда, перед футуризмом був ще імпресіонізм, символізм, парнасізм і десять инших напрямків і течій, які не мали в нас своїх представників. І саме тому деякі наші критики навіть у такого психольоґічно нескладного поета як Чупринка дошукуються аж кількох напрямків одночасно. А він лише микав із ріжних російських поетів ріжні настрої, не переходячи ні одного сильного впливу. Та хто з наших поетів відчув сильно до цього часу якийнебудь чужинний вплив? Навіть рідним досвідом не вміють користуватись.

Коли цих кілька рефлексій пробуджених над свіжо прочитаними збірними творами Чупринки видаються надто суворими, то слід їх злагодити застереженням, що вони не мають на меті входити в розгляд значіння Чупринки зі становища історії літератури. Історик літератури прикладає до поета статичний принціп: розглядаючи його як один з довершених моментів еволюції; критика цікавить динамічна сила поета, незалежно від того, між якими датами помістили його історики літератури. Чи його поезія є ще нині свіжим джерелом нових почувань, чи в силі вдержатись перед світом нової творчости, як удержуються всі великі поети? — ось що цікавить критика, який читає поетів не для реєстрації, а для збогачення своїх переживань.

Твори Чупринки лежать перед нами як один з моментів таких наших кращих, хоча важких, літературних спроб. „Український Громадський Видавничий Фонд" видав їх з пієтизмом, навіть дещо прибільшеним. Зайві 130 сторін бібліографічних дрібниць і пошана для правопису поета, коли він не скрізь послідовний (мотів, мотив), а інколи дивоглядний (квінт—есенція). Може й формат книжки занадто енциклопедичний як для поезій. Зате книжку можна покласти в сальоні на видному місці.

ставлена! Всі ті причини треба було вічно збивати, просити, клянятися, обіцяти, щоби знову отримати концесію на один рік. Праці, клопотів і нервів це коштувало немало... Але все це директор гімназії з учителями мужно переломали, витримували. Витримали навіть в цьому році величезні матеріяльні недостатки, до яких також допровадила гімназію волинська шкільна кураторія, закривши три перші кляси. Але заповіджена урядом „зміна відносин" дала нарешті якусь надію, що вже не буде ні перешкод, ні причіпок, що нарешті настала змога вільно провадити освітню працю на користь рідного народу. Але це так тільки здавалося.

Над кремянецькою гімназією знову нависла хмара. На цей раз робляться підступи, щоб позбавити українську гімназію винайнятого будинку; робляться також і обіцянки і залякування. Обіцяють і директорові і учителям, в разі добровільної ліквідації гімназії, дати добру компенсату. В противному разі, кажуть, ніхто — ні директор, ні учителі — не дістануть польського громадянства, не буде також поновлена концесія на гімназію... Так одно говорять міністри у Варшаві, а друге робиться тут на місці. Люде дивуються: Щож це значить? Деж та заповіджена зміна відносин? Треба ще додати, що отсі хмари повисли над кремянецькою гімназією зараз після побуту в Кремянці луцького куратора Сікори, який приїхав до Кремянця просто з Варшави, де відбувалася нарада над тим, як реорганізувати православну духовну семинарію, що міститься в Кремянці, і православну духовну школу, що дотепер міститься в Дермані. Як кажуть, вирішено з тих 2 шкіл зробити одну 9-клясову духовну гімназію в Кремянці, очевидно, з польською викладовою мовою (проти того митроп. Діонисій не має нічого). Для приміщення цієї чудернацької гімназії підшукується помешкання і жертвою має впасти українська гімназія.

Для людей легковірних це добра наука.

Кремянецький.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

Конґрес „Суфражу" в Парижі.

Його історія і завдання. — Цьогорічний конгрес.

Міжнародний Союз для виборчого права жінки (International Women Suffrage Alliance), запроєктований на жіночому зїзді у Вашингтоні 1902 р. основано два роки опісля на зїзді в Берліні. Тоді опрацьовано остаточно його перший статут і намічено працю при співучасти представниць сімох народів. Як сама назва вказує, метою „Союзу Суфражу" була боротьба за виборче право для жінок і в тому напрямі велась праця до всесвітньої війни. На першому повоєнному Зїзді в Женеві 1920. р. міг „Суфраж" з вдоволенням подати своїм членам до відома, що двацять одна держава признала жінкам усі горожанські права нарівні з мущинами, а осягнення цих прав в инших краях стає вже тільки питанням часу.

Від женевського зїзду датується зміна цілого характеру та напряму „Суфражу". Боротьба за виборче право для жіноцтва не могла остати головним і одиноким завданням цієї міжнародньої організації. Стало ясним, що осягнення горожанської рівноправности не вичерпує ще всіх завдань жіночого руху, — що у всіх державах істнує ще чимало законів, які кривдять жінку і багато соціяльних лих, яких жертвою паде в першу чергу жінка. Рівнорядні умовини праці, опіка материнства і родини, державна приналежність замужньої жінки, соціяльне та правне становище незамужньої матері і її дитини, боротьба з проституцією і торговлею жінками — ось питання, над яких розвязкою, через переведення нових законів, працюють жінки сорока пяти народів злучені сьогодні в „Союзі Суфражу".

„Жінка-посол заступає цілий нарід, не лише жіноцтво. Її обвязком є працювати для свойого народу і для своєї партії, одначе понад тим стоять завдання чисто жіночі для яких переведення мусять взаїмно собі помагати жінки цілого світа без ріжниці націй та політичних переконань". Ці слова визначної німецької громадянки посла d-r Gertrud Bäumer, висказані в одній з промов підчас конгресу в Парижі, характеризують вповні сьогоднішню ідеольогію „Союзу Суфражу".

Для підсумування своєї праці та її осягів та для намічення плянів на майбутнє відбувається раз на три роки конгрес „Суфражу."

Сьогорічний конгрес відбувся в днях 28. травня до 8. червня в Парижі. Як місце нарад вибрано нарочно столицю Франції, яка, мов на глум скрізь видимими написом Egalité, Fraternité, Liberté не признала досі горожанських прав жінці. Попри всі свої ділові праці, конгрес мав дуже маркантний маніфестаційний характер.

Французька Секція „Суфражу" зробила все, що могла, для пропаганди ідей жіночого руху серед свойого громадянства, якого більшість ставиться до них не так може вороже як байдуже, або іронічно. Ці настрої можна було найкраще запримітити підчас маніфестаційної поїздки „suffragette-ми", яка входила в програму конгресу. Протягом 3-х годин переїхало біля 200 учасниць конгресу Париж здовж і вширш у великих автах, на яких виділи великі написи „усі жінки мають голосувати", „для всіх рівні права" тощо. Головними вулицями супроводжав нас різкий сьміх, іронічне скривлення уст або здвигнення раменами. Кілька приязних слів, які маніфестантки почули — були сказані ...по англійськи. Змінилась картина, коли ми віхали у вузькі вулиці передмістя. Тут, що крок нас вітали, лунали брава ти оклики: „так повинно бути". „Ми маємо всі обовязки, платимо рівні податки — хочемо мати всі права". Одна перекупка квітів не жалувала кинути в кожне авто по китиці.

Так отже конгрес вітав сердечно лише париський пролетаріят, но... і офіційний Париж. Цей приймав членниць конгресу як ніяка столиця досі суфражисток не приймала. (Піднесла це при прощанні президентка „Суфражу" Корбет Ашбі з малою заміткою, що не вважаючи на таку прекрасну та щиру гостину, конгрес, на жаль, мусить усе тямити, що французька жінка ніяких прав не має.) На засідання і бюра конгресу віддано всі найкращі салі „Сорбони" (університету), для одної маніфестації найбільшу салю в місті „Трокадеро", президент міста гостив учасниць конгресу в прийомних салях „Hotel de Ville", „Опера" дала святочну виставу і президію прийняли в сенаті та палаті послів — одним словом суфражистки мають з Парижа гарні спомини. Одначе чи французька жінка буде мати з цього яку реальну користь — не знать.

Конгрес, в якому взяло участь біля тисячі жінок з цілого світа, був зорганізований без закиду.

Дві великі салі „Сорбони" занимав секретаріят з відповідним адміністративним апаратом, окремо поміщено бюра інформаційні, пресові, власний відділ почтовий, телеграфічний і телефонічний. Частину вестібулю занимала виставка ручних жіночих робіт, з яких розпродажі призначено дохід на цілі конгресу. Делегатки поділено на кілька груп, з яких кожна мала відзнаку иншого коліру. І так були делегатки з правом голосу, їх заступниці, делегатки инших жіночих організацій, журналістки і гості. Відповідно до цього поділу були призначені місця у великому амфітеатрі „Сорбони", де відбувались усі засідання і маніфестації. Для надання інтернаціонального характеру конгресові мусіла кожна делегація вивісити свій національний прапор в амфітеатрі, а президентки кожної групи сиділи підчас офіційних засідань на естраді зі стяжками в національних колірах. На салі кожна делегація мала заздалегідь призначене місце з великим написом — назвою краю. Порядок на салі удержували англійські пластунки.

О. Шепарович.

По широкому світі.

Німецько-радянська умова закінчилась позичкою для С. Р. С. Р. Німецький уряд дає 150 міл. мар., другу таку суму німецькі банки. Німецький уряд сподіється цією позичкою забезпечити для свого промислу деякі користи, з огляду на напружені взаємини С. Р. С. Р. з Англією.

В англійськім парляменті приготовляється гостра дебата про конфлікт з вуглекопами. „Лейбур парті" (робітнича) поставить внесок проти закону про 8. год. день праці в копальнях. Представник шахтарів заявив, що вуглекопи згодяться радше на зменшення плати як збільшення годин праці.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Грицько Чупринка.

Галицький читач зі здивуванням увізьме в руки нововиданий том повних творів Грицька Чупринки.*) У ньому 425 поезій поета, якого в нас знають лише з доривочно заблуканих маленьких зшитків! Особиста трагедія Чупринки — його розстріл большевиками в 1921 р. за участь у потайній українській революційній організації — стала тою рідкою щасливою нагодою для поета, який діждався кілька літ після смерти повного видання своїх творів, тоді як наші инші великі поети, Франко нпр., ждатимуть на таку подію ще довго.

Сумом віє з цього прегарного видання. Перш усього тому, що воно лежатиме на книгарських полицях, а не на столі галицького інтелігента. У нас поезія не мала ніколи читачів. Цим розяснюється її бідолашний стан і повна відокремленість від шляхів, якими ширяла уява поетів на Великій Україні. Чупринка — пів інтелігент, з нескінченою середньою школою, відчуває потребу йти наздогін сучасним російським поетам, які творять на вершинах европейських досягнень. Возьмім найбільшого з галицьких: Франка. При всьому багацтві його ідей і силі вислову, засоби його поетичної лябораторії на-пів прозові: слово не має в собі там, де треба — гнучкости, дзвінкости, ніжности, шовкової мягкости, химерної туги за новою матеріяльною поволокою. Покладіть сторінку Франка поруч Каспровича, Тетмаєра, Штафа, а навіть другорядних талантів, як Ридля чи Жулавського, а зрозумієте цю ріжницю.

Чупринка хотів стати українським Бальмонтом. До цього бракувало йому освіти. Сказати ще: таланту? Як відділити зовнішні засоби вислову у поета від того, що дрімає в його душі як невисловлена потреба, про яку не знаємо нічого, заки вона не проявила себе в слові? Ні. Здається, що Чупринка мав цього таланту, у розумінні хисту віршувати, аж надто. З нього сипались образи та строфи так швидко, що думка приходила за пізно. Його творчість прегарний приклад, яку ролю грає у поета недостача глибшої освіти і самокритицизму. В наївні настроєві малюнки вдираються у нього абстрактні терміни, паперові символи і він не відчуває комізму, коли мету життя, величній абстрактний ідеал, змальовує як постать добру на сценічну аматорську виставу, ще й у такій підстрибуючій строфі:

Вся в колючках, вся в гирляндах,
І в тернах, і в пишних квітах,
Вся в коштовних діямантах,
І в блискучих огнецвітах
В млі горить моя мета —
І гріховна і свята.

Коли він починає фільософувати на теми буття, терміни зі словника чужих слів або публіцистичної статті тицяє без вагання у лірику. Наприклад:

Що таке — переживання?

Ряд умовний!
Пісня рання про кохання
Скута холодом хуртовин
Воскресає в цвіті травня
Тільки з цвітом і проходить;
Туга чорна, туга давня
Жар кохання,
Сподівання
Снігом-льодом розхолодить.

Настрій ллється з такою безконтрольною красомовністю, що навіть творчість геніїв увижається йому в образі криниці, з якої ллється вода:

Хто нам скаже, хто покаже,
Звідкіль геній воду пє? —
Хто питання ті розвяже,
Що життя йому дає?

Бризки щастя й ріки лиха
Ллються разом з джерела,
Та не всім одкрита втіха
Зясувань добра і зла.
„Тайна Генія".

Краса, „істина", свобода, щастя, творчість, дух, мета, причина — всі ці абстракти є для Чупринки такими простими, самозрозумілими словами як квітка, метелик, веселка, дощ, хмарка чи яканебудь инша прикраса його вічно пливкого, ріжноманітного красвиду. Цей красвид полишає часто враження малюнків з діточих книжок, де на одній сторінці можна помістити пів копи ріжних предметів і підписати це все якимсь поважним словом „праця". Диссонанси між заголовками поезій Чупринки і їх змістом — характеристичні. Він полонений таємною глибиною абстрактів: „Майбутність", „Натхнення", „Найвищий лозунг", „Творчі сльози", „Муки творчости", „На аванпості", „Забуття", „Звуки тайни", „Цвіт душі", „Ділема", „Контрасти", „Паралелі", „Над життям", „Зміст краси", „Блиски душі"...; — коли читаєш такі обіцюючі надписи, сподієшся входу крізь ворота Сезама, — а за ними здебільша бреньків дзвінкої музики.

Одним з настирливих мотивів поетичного настрою Чупринки — роздумування над власним натхненням. Він залюбки бачить себе в зеркалі, як сидить і пише. І ця функція видається йому повною небесної глибини та величі. Тайни творчости ходять біля нього, мов гуски по леваді. І коли він переходить тільки що межу української левади, щоби перескочити річку, яка ввижається йому Летою, зустрічається зі світом банальної, паперової літератури. Приємна, стерпна наївність поета з мельодійним ухом стає нестерпною наївністю неосвіченого балакуна, що мудрує на метафізичні теми.

З усім тим прирівняйте зусилля Чупринки з галицькими поетами останнього 30-ліття і побачите, що й вони, при всій своїй університетській освіті не почувають себе

*) Гр. Чупринка: Твори. І-ше посмертне видання з матеріялами до історії тексту, під редакцією Павла Богацького. З вступною статтею Вол. Дорошенка. Портрет роботи проф. П. Холодного. Окладинка Р. Лісовського. Прага 1926. Український Громад. Видавничий Фонд. Ціна 2 дол.